

УДК 786.7–7.05: 7.01(477.7) «20»

**БАЯННО - АКОРДЕОННЕ МИСТЕЦТВО ПІВНІЧНОГО
ПРИЧОРНОМОР'Я УКРАЇНИ ТА ЙОГО ФУНКЦІЇ В КОНТЕКСТІ
ЕСТЕТИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Шеремет Віта Василівна

викладач

Відокремлений підрозділ «Миколаївська філія
Київського національного університету культури і мистецтв»
м.Миколаїв, Україна

Анотація: У статті здійснено стислий огляд історії розвитку баянно-акордеонного мистецтва північнопричорноморського регіону України у ХХ столітті, визначені основні сучасні риси функціонування жанру в умовах впливу естетики постмодерну, яка сформувалася у ХХІ столітті, показані форми та функції баянно-акордеонного мистецтва на регіональному рівні Північного Причорномор'я України. Відповідно до поставленої мети визначено методи дослідження, зроблено висновки про двовекторність розвитку та поліфункціональність баянно-акордеонного жанру в регіоні.

Ключові слова: баянно-акордеонне мистецтво, постмодернізм, Північне Причорномор'я України, естетика ХХІ століття.

Вступ. Баянно-акордеонне виконавське мистецтво є самотнім феноменом у музично-інструментальному мистецтві світу. Протягом ХХ століття виконавська баянно-акордеонна школа пройшла шлях конструктивних удосконалень інструментів, розвитку методик та професійних виконавських шкіл, стильової еволюції репертуару, і сьогодні, баян та акордеон впевнено входять у велике сімейство, визнаних світом, академічних інструментів.

Північно-причорноморський регіон України має специфічні риси розвитку музично-виконавського мистецтва, зумовлені певними чинниками. В умовах

Північного Причорномор'я України, академічне народно-інструментальне виконавство, зокрема баянно-акордеонне, набуло новітніх форм, синтезувало художні традиції культури регіону та акумулювало у собі здобутки національного та світового музично-виконавського інструменталізму, що зумовило формування регіональної виконавської баянно-акордеонної школи. Проте естетика ХХІ століття, яка віддзеркалює в мистецьких формах глобалізацію культурних процесів, справила свій вплив на розвиток означеного інструментального жанру Північного Причорномор'я України, який займає значне місце в культурі регіону та вимагає окремого розгляду.

Мета роботи. Метою публікації є визначення парадигми культурно-естетичного світобачення ХХІ століття в баянно-акордеонному інструменталізмі та її впливу на функціонування баянно-акордеонного мистецтва Північного Причорномор'я України, як складової української музично-інструментальної культури.

Матеріали та методи. Питання розвитку академічного народно-інструментального мистецтва причорноморського регіону висвітлені у публікаціях двох напрямків. До першого відносимо публікації професорів Одеської національної музичної академії, – В.Власова, В.Євдокимова з історії розвитку академічного баянно-акордеонного мистецтва Північного Причорномор'я та статті П.Вакуліна, В.Євдокимова, О.Макаренка, В.Мурзи, Є.Стиркул, що стосуються функціонування зазначеного жанру в системі освітніх мистецьких закладів: показана їх діяльність, надані портрети особистостей, чия творчість вплинула на розвиток народно-інструментального мистецтва регіону. Другий, теоретико-мистецтвознавчий напрямок складають статті викладачів-науковців Одеської національної музичної академії імені А.Нежданової, – В.Мурзи, І.Єргієва, А.Черноіваненко, де розглянуті естетико-стилістичні питання баянного репертуару та виконавства, проаналізовано творчий доробок одеських композиторів: В.Власова, митців нової генерації – Л.Самодаєвої, К.Цепколенко, Ю.Гомельської, чия творчість включає композиції для академізованих народних інструментів, зокрема баяна,

акордеона та для камерних ансамблів: поєднання баяна та акордеона із іншими академічними інструментами, в стилістиці постмодерн, неофольк, неоавангард [1, с. 38-39].

У дослідженні використано системний підхід для розгляду мистецьких процесів (композиторської творчості, виконавства) в музично-інструментальному жанрі, як складових елементів культури регіону, в яких віддзеркалилася художня естетика ХХІ століття, а також, застосовано діалектичний метод у пізнанні суті та специфіки функціонування баянно-акордеонного мистецтва Північного Причорномор'я України, в контексті естетики ХХІ століття.

Результати та обговорення. В ході еволюції українського баянно-акордеонного мистецтва, протягом ХХ століття, змінювалася конструкція самих інструментів, що було зумовлене пошуками нових виконавських можливостей та нового репертуару, але якщо швидко зростала виконавська майстерність музикантів, то розвиток репертуару рухався відносно повільно з причин довготривалої заідеологізованості та заполітизованості мистецтва до передостанніх десятиліть ХХ століття. Нова музика західних митців для баяну та акордеону довгий час не потрапляла до репертуару вітчизняних виконавців, а творчі пошуки композиторів колишньої радянської школи до якої входили і українські автори, часто були ідеологічно регламентовані, що також гальмувало нові процеси у баянно-акордеонному інструменталізмі.

На межі ХХ-ХХІ століть ситуація в мистецтві докорінно змінилася із падінням політичної доктрини радянської держави з її неприйняттям будь-яких західних впливів для мистецтва соцреалізму. Ці зміни відбилися у виконавському баянно-акордеонному мистецтві появою нової вітчизняної музики, яка стала відгуком на швидку трансформацію соціального устрою та культурно-естетичних цінностей. Музика стала необов'язковим носієм якоїсь ідеї, змісту, але увібрала в себе глибинний зміст інтонації, як засобу відображення реальності, споглядання, почуттів. Зміна цінностей та естетично-мистецьких орієнтирів у II половині ХХ – ХХІ столітті поступово призвели до зміни іміджу

інструментів, – баяну та акордеону: з суто традиційних (народних) до академічно-модернових, і як наслідок до зміни їх мистецьких функцій.

Професор Одеської національної музичної академії І.Єргієв присвятив вивченню феномену «модерн-баяну», «модерн-акордеону» свою монографію «Український «модерн-баян» – феномен світового мистецтва», де висвітлив процес становлення світового мистецтва «модерн-акордеона» (І.Єргієв ототожнив поняття «модерн-баян» та «модерн-акордеон») стверджуючи, що шлях до академізації того чи іншого інструменту пролягає через формування якісно нового, оригінального репертуару для цих інструментів. Автор зазначає, що передові сучасні напрямки розвитку музики для баяну, акордеону проходять крізь призму *постмодернізму* (синтезу композиторами технік авангарду, модерну, мінімалізму та інших музичних стилів – В.Ш.), що відповідає загальній тенденції для багатьох мистецтв – використання техніки «фьюжн» (синтез різноманітних технік і стилів) [2, с.25]. Зауважимо, що все це продукує нові горизонти для образно-виражальних можливостей баяна та акордеона, а значить зумовлює певне функціонування баянно-акордеонного мистецтва.

Специфіка баянно-акордеонного мистецтва Північного Причорномор'я України полягає у наявності своїх (вихідців з одеської композиторської школи) композиторів із постмодерністською орієнтацією: К.Цепколенко, Ю.Гомельської, Л.Самодаєвої, які тісно співпрацюють із виконавцями баяністами, зокрема І.Єргієвим, – першим виконавцем багатьох творів указаних композиторів. Твори одеських композиторів для баяна соло та баяна у різних камерних складах із іншими симфонічними інструментами виділяються якісно новою музичною мовою: використанням звуків-символів, елементами симфонічного розвитку, ідейністю та змістовністю, але у поєднанні з абстракціонізмом та театральністю, що активує інформаційно-комунікативну та пізнавально-евристичну функції виконавства.

Видатним явищем в одеській академічній виконавській школі, наприкінці ХХ століття, була поява камерного ансамблю «Каданс» (І.Єргієв-баян, О.Єргієва-скрипка), який став лауреатом багатьох престижних міжнародних конкурсів,

презентуючи виконання як нової світової, так і української камерно-інструментальної музики за участю баяна. За висловом І.Єргієва, –«Цей камерний дует солістів втілює на практиці новітню концепцію баянного камерного мистецтва у всій його різноманітності» [2, с.10-11]. Своєю діяльністю «Каданс» реалізує естетичну, гедоністичну та суспільно-перетворюючу функцію камерно-ансамблевого виконавства.

Нагадаємо, що для естетики постмодернізму типовим є поєднання різних музичних стилів та жанрів, полістилістика, а також, самовідносність та іронічність, стертя кордонів між «високим мистецтвом» та кітчем, видовищність. Якщо прослідкувати тенденції функціонування баянно-акордеонного мистецтва з позицій масового споживання музичного продукту, то побачимо ті риси виконавства, які відповідають естетиці зовнішньої ефектності (видовищності). В професійному академічному виконавстві це *performance* (виконання-вистава), коли гра виконавця - баяніста перетворюється на «театр одного актора» в кращому розумінні. Баян, акордеон мають свою конструктивну особливість, – обидві клавіатури відкриті слухачеві і тому, останній має змогу спостерігати за театралізацією гри, коли музикант вибудовує твір не тільки інтонаційно, а й інтелектуально-пластично, тим самим підсилюючи сприйняття музики та задовольняючи художньо-концептуальну та інформаційно-комунікативну функції.

Якщо ж розглядати баянно-акордеонне мистецтво у його гедоністичній та виховній функціях, то варто звернути увагу на популярність в останнє десятиліття такої форми виконавства, як гра баяністів та акордеоністів під фонограму, що поєднує в собі театралізацію виконавства, але не на глибокому інтелектуальному рівні, а на рівні зовнішньої ефектності, сполучення гри та танцювальних рухів, задоволення від розпізнавання популярної музики, що саме по собі передбачає виконання музичних творів нескладних для сприйняття та технічного втілення, часто – відомих запозичених мелодій та їх переробок. У виконавстві, що відповідає естетиці постмодерну (застосування технічних засобів; сполучення «високого» та «низького») відбувається зменшення ролі

композиторів у створенні музики та народження «каверів» (англ. *cover* — «обкладинка», «оболонка», в даному сенсі «копія оригіналу»). Такі форми виконавства впроваджують у початкових та середніх мистецьких освітніх закладах регіону, чим реалізують пізнавально-евристичну, виховну та суспільно-перетворюючу функції баянно-акордеонного мистецтва.

Висновки Естетика ХХІ століття, яка сформувалася на тлі швидкого розвитку науково-технічного прогресу та екстраполяції багатьох суспільно-історичних процесів в культурне середовище, визначається як естетика постмодернізму і віддзеркалюється у баянно-акордеонному мистецтві Північного Причорномор'я України. У композиторській техніці нова естетика відбивається через використання техніки «фьюжн», у виконавстві – через індивідуалізацію та театралізацію творчого акту.

Жанр баянно-акордеонного виконавського мистецтва у Північному Причорномор'ї швидко розвивається у вимірах естетики постмодернізму, завдяки наявності власної композиторської і виконавської шкіл та рухається у двох напрямках: з одного боку, тяжіє до академізації та елітарності виконання, а з іншого – розвивається як продукт масового споживання і представлений на регіональному рівні широким спектром соціокультурних функцій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Евдокимов В.М. Одесская академическая школа народно-инструментального искусства. – Одесса: Астропринт, 1999. – 88 с.
2. Єргієв І.Д. Український «модерн-баян» – феномен світового мистецтва: навч. посіб. Для вищих муз. навч. закладів. – Одеса: Друкарський дім, – 2008. – 168 с.